

Poticanje razvoja zavičajnog identiteta kod djece predškolskog uzrasta

Bruner, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:162444>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANDREA BRUNER

**POTICANJE RAZVOJA ZAVIČAJNOG IDENTITETA KOD DJECE
PREDŠKOLSKOG UZRASTA**

Završni rad

Pula, listopad, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANDREA BRUNER

**POTICANJE RAZVOJA ZAVIČAJNOG IDENTITETA KOD DJECE
PREDŠKOLSKOG UZRASTA**

Završni rad

JMBAG: 0010213372, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Talijanski jezik III.

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Romanistika

Mentor: doc.dr.sc. Lorena Lazarić

Sumentor: doc.dr.sc. Dijana Drandić

Pula, listopad, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZAVIČAJ U ODGOJU I OBRAZOVANJU	2
2.1. Načelo zavičajnosti	2
3. GRAĐENJE ZAVIČAJNOG IDENTITETA.....	4
4. ZAVIČAJ OD MALIH NOGU	6
5. RAZVOJ IDENTITETA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	7
6. TRADICIJSKA KULTURA.....	9
7. DVOJEZIČNOST KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI.....	11
7.1. Dvojezičnost u Istri.....	12
8. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	14
8.1. Cilj i zadaci istraživanja.....	14
8.2. Ispitanici.....	14
8.3. Mjerni instrument.....	14
8.4. Postupak	15
8.5. Rezultati.....	15
9. ZAKLJUČAK	28
10. LITERATURA	29
11. PRILOZI	31
SAŽETAK	34
SUMMARY	35
SOMMARIO	36

1. UVOD

U današnje vrijeme važno je očuvati vlastiti jezik, dijalekt, običaj i tradiciju. Zbog pojave moderne tehnologije u našem se jeziku gube neke stare riječi, dijalekt se rabi sve manje, običaji se polako zaboravljaju, a tradicija hlapi. Da bi se spriječilo sve navedeno važno je poticati razvoj zavičajnog identiteta od rane dječje dobi kako bi djeca stekla ljubav prema zavičaju i tradiciji.

U cilju poticanja djece na očuvanje kulturne baštine u Republici Hrvatskoj se pojavljuje sve više projekata koji usmjeravaju djecu na razvijanje pozitivnih emocija i misli prema kraju iz kojeg dolaze, prema zavičaju. Takvi projekti su hvalevrijedni. Ti projekti pomažu djeci da shvate vrijednost i bogatstvo običaja, baštine i tradicije svoga zavičaja.

U ovom se radu govori o različitim načinima poticanja zavičajnog identiteta kod djece predškolske dobi, o kulturnoj baštini, o dvojezičnosti koja je također dio zavičaja, kao i o statutima koji štite i pomažu zaštititi zavičajnog identiteta. Opisani su i projekti koji su provedeni diljem naše zemlje.

U svrhu ovog završnog rada provedeno je i istraživanje na području Republike Hrvatske u kojem su ispitani odgojitelji i odgojiteljice različitog radnog iskustva, a kojim se željelo ispitati stavove ispitanika o važnosti koju pridaju zavičajnosti te načinima i sadržajima koje provode u radu s djecom.

2. ZAVIČAJ U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Zavičajem uglavnom smatramo mjesto, odnosno sredinu, pokrajinu i prostor, na kojem je neka osoba rođena. U zavičaju čovjek proživljava svoje djetinjstvo, ali se kroz boravak u drugim mjestima također veže za mjesta u kojima nije rođen. Stoga, zaključujemo da zavičaj nije samo mjesto u kojem smo rođeni već puno više od toga. Sva mjesta u kojima je osoba živjela i čije je običaje upoznala dio su zavičajnosti jedne osobe, jer su „sudjelovali“ u stvaranju identiteta te osobe.

Zavičajni proces u odgojno-obrazovnom procesu započinje od najmlađe dobi djeteta. Važno je djeci pružati prave i kvalitetne primjere te zanimljive sadržaje kroz odgojno-obrazovni proces. U najranijoj dobi dijete najviše može naučiti primjerima iz neposredne okoline, tada stječe svoje prve spoznaje te uz okolinu počinje strukturirati svoje mišljenje. Kroz neposrednu okolinu dijete počinje usvajati i materinski jezik koji je sastavni dio ličnosti djeteta. Dijete ima otvoreni um, a osobe iz djetetove okoline imaju odgovornost da taj djetetov um napune kvalitetnim sadržajima. Najveću ulogu u tome imaju odgojitelji i roditelji. Kako bi se dijete samostalno počelo izražavati, moramo koristiti motive i sredstva koji su djetetu bliski. Prema tome, tvrdi Jurdana (2015) u odgoju i obrazovanju djeteta treba biti prisutno načelo zavičajnosti.

2.1. Načelo zavičajnosti

Globalizacija je trend čiji se sustav koristi za brzu konekciju u suvremenom svijetu. Globalizacija služi za brži i bolji proces protoka ljudi, roba, proizvoda, informacija, vijesti, kapitala itd. Zbog navedenog razloga pojavili su se u javnosti teoretičari i nastavnici koji smatraju da su državno i regionalno obrazovanje staromodni kao i njihove odgojno-obrazovne odrednice te oni smatraju da ih treba zamijeniti. Husanović-Pejnović (2011) nalaže da takvi nastavnici i teoretičari ne poštuju načela Agende 21. Načela u Agendi 21 govore o tome da se prostorno razvijanje i planiranje treba odvijati na mjestima u kojima ljudi obitavaju. Dakle, na mjestima u kojima se nalaze škole, radna mjesta ljudi i trgovine u kojima ljudi kupuju.

Jedno od najbitnijih načela u odgoju i obrazovanju je zavičajnost. Ona ima važnu ulogu na životnom putu svake osobe, jer, kaže Husanović-Pejnović (2011:90):

„Zavičaj je skup fizičkih, bioloških i antropogenih čimbenika koji uzajamno utječu jedni na druge u prostoru i vremenu“. Ono kako danas vidimo zavičaj je ishod intenzivnih dugogodišnjih postupaka mehanizama životnog ciklusa. Kako bismo sačuvali nacionalni identitet važno je zaštititi i njegovati fizičke, antropogene i prirodne čimbenike. Svaka osoba na svijetu ima svoj jedinstveni identitet, a dio tog identiteta čini zavičaj. Svaki običaj, dijalekt, govor, tradicija i ostali baštinski sadržaji su dio zavičajnog identiteta neke osobe.

Kako smo ranije spomenuli, globalizacija znatno utječe na kulturni identitet i zavičajnu baštinu. Ona je prodrla u naše škole, vrtiće i druge obrazovne zajednice te nameće i pokušava približiti i neke druge kulture i jezike. Postoje mnoge nedoumice i dileme u suvremenom pristupu obrazovanja: što nam globalizacija donosi dobrog, a što lošega; što bismo mogli i trebali prihvatiti i uvrstiti u naše obrazovanje, a što ne; kako uvrstiti nove informacije, a kako sačuvati našu tradiciju i običaje. Načelo zavičajnosti treba biti sadržano u nastavi kako bismo ojačali znanja o zavičaju. Kako tvrdi Husanović-Pejnović (2011) kod mlađih učenika valjalo bi koristiti integrativni pristup kod obrađivanja zavičajnih tema, jer takvi učenici realitet vide cjelovito. Djeca lakše uoče pojedine sadržaje ukoliko ti sadržaji imaju nekakvu poveznicu s nečim što je djetetu otprije poznato.

Nadalje, ukoliko se bude provodila takva nastava, učit ćemo kod učenika razvitak spoznaja o zavičaju u kojem živi, osjećaju pripadnosti, o čuvanju okoliša, educiranjem o kulturnoj i prirodnoj baštini te običajima, stvaranja pozitivnih emocija prema zavičaju i još mnogo toga. Cilj zavičajne nastave bi trebao biti da težimo stvaranju sadržaja koji će učenike stimulirati i potaknuti na zahtjevnije i kompliciranije programe u vezi s zavičajem. Zavičajna nastava bi sama po sebi trebala djelovati motivirajuće obzirom da se radi o sadržajima koji su djeci poznati i čiji su roditelji dio te tradicije. (Husanović-Pejnović, 2011)

3. GRAĐENJE ZAVIČAJNOG IDENTITETA

Za razvoj zavičajnog identiteta ključna je kulturna pripadnost i kulturni identitet, a, kako tvrde Seme Stojnović i Vidović (2012), već prvim ulaskom u vrtić ili školu djeca su u doticaju s različitim kulturama. Važno je da dijete te razlike može vidjeti, opipati, doživjeti, podijeliti s drugima itd. Kako bi dijete svjesno doživjelo te razlike odgojitelji i roditelji trebaju osmisliti takve situacije i aktivnosti.

Godine 2002. Inga Seme Stojnović i Tijana Vidović pokrenule su projekt *Djeca, čuvari djedovine* s ciljem osvješćivanja socijalnog i emocionalnog pamćenja djece o kulturi i identitetu. U projektu je naglasak bio na prostoru koji odiše zavičajnom baštinom. U takvim prostorima su se nalazile razne poznate osobe i njihova djela, razni materijali, krajolici i ostalo.

Projekt je veliku važnost usmjerio na proces građenja kulturnog identiteta. Kako autorice tvrde kulturni identitet prepoznaje se kroz zabavu, igru, odijevanje, stanovanje, hranu, stvaralaštvo te religiju i vlast. Prostori za djecu bili su obogaćeni fotografijama endemskih biljaka i životinja, građevina, replikama Bašćanske ploče i sl. Projekt se izrađivao u suradnji s odgojiteljima, roditeljima i djecom. Kroz projekt, osim što je osmišljena poticajna sredina, sakupljena su i razna sredstva za provedbu aktivnosti. U ovom projektu se kod djece poticao interes za zavičajnost, dječja znatiželja i pozitivne emocije u vezi s djedovinom. Autorice smatraju da se ovaj model može primijeniti u svakoj zemlji svijeta jer sve zemlje imaju svoju baštinu, poznate ljude i kulturu prema kojoj se može odgajati djecu.

Projekt se temeljio na Konvenciji o pravima djeteta iz 2001., prema kojoj svako dijete ima pravo na identitet, podrijetlo, samoostvarenje uz poštivanje sebe, drugih i svijeta. Kako bi poticali zavičajnost, promijenili su kulturne sadržaje u prostore u kojima borave djeca. Kriteriji za odabir sadržaja bili su baština, kulturni kapital u smislu ljudi te uzori koji su djeci potrebni za formiranje njihovog vrijednosnog sustava. Centrima aktivnosti u kojima djeca borave su davali nazive prema poznatim osobama iz hrvatske povijesti. Pa su tako primjerice Centar istraživanja nazvali Tesla, Glazbeni centar Dora Pejačević te Penkala centar za početno čitanje i pisanje. Projekt je imao i svoj proizvod u obliku slikovnice o Tesli koja je nazvana „I Tesla je nekada bio dijete“.

Autorice Seme Stojnović i Vidović (2012) ponudile su neke primjere za centre aktivnosti kojima se može poticati zavičajnost:

1) *Centar istraživanja Tesla* u kojemu su ponudile materijale i pribor slične Teslinima, a to su voda, drvo, vosak i slično. Takva sredina omogućila je djeci razvoj kreativnosti i istraživačkog duha zbog vrijednih poticaja;

2) *Centar građenja – djedovina* u kojem su djeci ponuđeni razni poticaji s područja cijele Republike Hrvatske. Takav centar je sadržavao minijature od keramike u oblicima kulturnih građevina Hrvatske, replike raznog nakita, vezova i čipke, razne fotografije kulturnih i prirodnih ljepota te prirodne materijale kao što su primjerice školjka iz Istre te kamenčić s Hvara. Roditelji i djeca su donosili mnoge od ovih materijala s putovanja.

3) *Penkala - Centar početnog čitanja i pisanja u projektu*. Slavoljub Penkala je bio izumitelj i hrvatski inženjer koji je osmislio sredstvo za pisanje, penkalo. U tom centru djecu su poticali raznim pitanjima i zanimljivostima o penkali. Koristili su natjecateljske igre poput „sastavi-rastavi“ s kojom se razvija brzina. Pričali su djeci razne priče, poticali djecu na nabranje od čega se sastoji penkala. Korišteni su i kvizovi kroz koje su naučili djecu o osnovnim bojama. Kako su u projekt bili uključeni i roditelji oni su s djecom razgovarali o svojem iskustvu prvog susreta s penkalama u boji.

4) *Centar glazbe Dora*, nazvan po Dori Pejačević. Dora Pejačević je bila hrvatska skladateljica iz grofovske obitelji. Za Centar glazbe se predlaže CD s glazbom hrvatskih skladatelja, instrumentima koji se koriste tradicionalno u Hrvatskoj te pedagoški neoblikovanim materijalom.

4. ZAVIČAJ OD MALIH NOGU

U listopadu 2013. godine, istarski župan je donio odluku o osnivanju Koordinacije za institucionalizaciju zavičajne nastave u Istarskoj županiji s namjerom da se djeci ponudi više informacija o tradiciji, kulturi i povijesti Istre kako bi se zaštitilo istarski zavičajni identitet te doprinijelo boljem poznavanju Istre. Koordinacija se bavi osmišljavanjem projekata zavičajne nastave o materijalnoj i nematerijalnoj kulturi Istre za škole u Istarskoj županiji pomoću kojih će se promovirati zavičajni identitet. Zavičajnom nastavom se želi usmjeriti odgojitelje, učitelje i ostale sudionike na što veću kreativnost, da nastava kroz ovakav projekt ne bude jednoobrazna i ne predstavlja opterećenje za djecu. S projektom učenja o zavičaju od malih nogu se započelo 2014. godine u predškolskim ustanovama, sljedeće godine se nastavilo u osnovnim školama, a 2016. godine se projekt implementirao i u srednje škole. Obuhvaćene su odgojno-obrazovne ustanove koje pohađaju djeca i učenici i na hrvatskom i na talijanskom jeziku. Cilj je bio uvesti zavičajnu i tradicijsku nastavu u odgojno-obrazovne ustanove u Istarskoj županiji te očuvati regionalni i zavičajni identitet. U rad na projektu uključeni su mnogobrojni stručnjaci, odgojitelji, učitelji, nastavnici, a projekt je predstavljen i na festivalu zavičajnosti.

Nastava o zavičaju je zaživjela u gotovo svim odgojno-obrazovnim ustanovama Istarske županije.¹ Projekte pripremaju djeca tijekom cijele školske godine na način da posjećuju muzeje i arhive, rade intervjue, čitaju i vode bilješke kako bi mogli svoja saznanja predstaviti drugima. Radovi se mogu pogledati na web stranicama, a vidljivo je kako su najmlađi i najkreativniji jer imaju drugačiji pogled na svijet. Kroz ovaj projekt pun neiscrpnih tema koje ovise o mašti i kreativnosti odgojitelja i djece, dijete stječe mnoga znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove.

¹ Dostupno na: <https://www.glasistre.hr/kultura/valter-flego-zavicajnom-nastavom-pridonosimo-ocuvanju-regionalnog-identiteta-i-posebnosti-istre-586979>. [Pristupljeno 16.7.2019.]

5. RAZVOJ IDENTITETA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Izumitelj Ivan Vučetić², rođeni Hvaranin tvrdi kako svaki čovjek ima svoj identitet. Njegovo otkriće da svatko ima različit otisak prsta te da se otisak prsta koristi kao jedna od opcija potvrđivanja identiteta veoma je značajno. Kao što svaka osoba ima svoj identitet tako i pojedina zemlja ima svoj prepoznatljivi identitet, pa tako i Hrvatska. Stoga je veoma važno njegovati zavičajni identitet kod djece od najranije dobi, a predškolska ustanova je najpogodnije mjesto za razvoj svijesti o zavičaju i razvijanje osjećaja za zavičaj.

Za zdrav psihološki razvoj djece važan je identitet. Smatra se da dijete najbolje uči u područjima gdje ono može usmjeriti svoju pozornost, gdje uči čineći i po modelu. Pri proučavanju i promatranju djeteta i njegova djetinjstva uočeno je kako djeca imaju svoje ciljeve i rade sve kako bi došli do njih. Mnogi poznati ljudi su već u ranom razvoju pokazali što im je cilj te tako ostavili neizbrisiv trag u zavičajnoj baštini. Primjerice, Nikola Tesla je u predškolskom uzrastu pravio razne vodenice, a u svojoj šestoj godini je odlučio napraviti nešto slično na Niagari. Dok je slavni tenisač Rafael Nadal, nakon pobjede na Wimbeldonu rekao: „O ovome sam sanjao još kao dijete!“. Stoga možemo zaključiti da predškolsko doba ima velik utjecaj pri njegovanju identiteta djeteta. Važno je kod djece osvijestiti misli i spoznaje o tome tko su, što su, otkud dolaze te ih upoznati sa činjenicama o našoj kulturi.

Seme Stojnović i Vidović (2012) navode kao primjer poticanja identiteta kod djece događaj kada se u Puli zavezala najveća kravata na svijetu pod nazivom „Kravata oko Arene“. Autor umjetničke instalacije „Kravata oko arene“ je profesor Marijan Bušić. U tom projektu je sudjelovalo stotine pulskih srednjoškolaca. „Kravata oko arene“ je prepoznata kao svjetski kulturološki projekt, a hrvatski kulturni identitet naglašen je kroz crvenu boju kravate, koja označava boju hrvatskog grba, ali i istarsku crljenicu. Događaj je kulturološki bio upotpunjen nastupima, izvedbama te tradicionalnim istarskim plesom u istarskim narodnim nošnjama.³

² Dostupno na: <http://tehnika.lzmk.hr/vucetic-ivan/>, [Pristupljeno 20.7.2019.]

³ Dostupno na: <https://academia-cravatica.hr/2017/02/14/instalacija-kravata-oko-arene/>. [Pristupljeno 17.7.2019.]

Kako bi se identitet razvijao, važno je prije svega, utvrditi ono što valoriziramo, kojim putem želimo ići u životu te tko smo mi sami. Mnogo je čimbenika koji utječu na razvoj identiteta, a to su: vršnjaci, obitelj, ličnost, škola, zajednica i kultura. Odgojno-obrazovne ustanove kroz kolektivni pristup mogu imati veliki doprinos kod razvoja identiteta. Berk (2015). Primjer možemo vidjeti i u Konvenciji o pravima djeteta (2001) gdje u članku 29. piše da se kroz obrazovanje treba uputiti dijete na poticanje kulturnog identiteta, jezika i vrijednota države u kojoj živi.

6. TRADICIJSKA KULTURA

Usmenom predajom nastala je predajna kultura, a dječje tradicijsko stvaralaštvo ima sve važne čimbenike takve kulture (Knežević, 1993 prema Dragić, 2016). Dječje tradicijsko stvaralaštvo je važan dio tradicijskog života. Do sada se tom dijelu nije posvećivalo dovoljno pozornosti u Hrvatskoj. Dječje tradicijsko stvaralaštvo se može sagledati s više različitih disciplina, a to su: etnomuzikologija, etnologija, antropologija, folkloristika, lingvistika, književnost i dr. Bez navedenih disciplina se ne bi mogla objediniti sveobuhvatnost dječjeg života, jer se djeca izražavaju kroz književnost, pokret, govor, pjesme, glumu i dr.

Djeca, prilikom doticaja s odgojno-obrazovnim sustavom započinju s upoznavanjem kulture svojeg naroda prvenstveno kao promatrači, ali i kao aktivni sudionici predajne baštine. Utjecaj na dječje igre i osobitost nekog kraja ima način života, adekvatnost prostora, sredina u kojoj se nalaze te godišnja doba. Kako navodi Dragić (2016) glavni kriterij za uspješan i efikasan rad s djecom je da se prema dobi djeteta odaberu zanimljivi i primjereni sadržaji. Odabrani sadržaji kod djece moraju izazivati znatiželju, neposrednost i pozornost. Zadaća odgojitelja je ponuditi djeci sadržaje kojima će kroz pjesme, priče, pokrete i slično kod djece poticati stvaralaštvo i zadržavati njihovu pažnju.

Rališ i Kukučka (2016) kao primjer dobre prakse navode dječji vrtić „Jabuka” u kojem je u cilju poticanja tradicijske kulture pokrenuta radionica o folkloru. Zamisao voditeljica radionice je bila djeci približiti običaje, tradiciju i kulturu vezanu za zavičaj u kojem djeca žive. Obzirom da se dječji vrtić nalazi u Slavoniji, aktivnosti i teme su bile vezane za to područje. Sve je počelo kroz razgovor s djecom u kojem su voditelji otkrili što djeca znaju o zavičajnoj baštini Slavonije (pjesmama, pričama, običajima, instrumentima, nošnjama itd.). Radionice su se provodile 2 puta tjedno po 45 minuta u mješovitoj skupini djece između treće i sedme godine života. Aktivnosti koje su voditeljice provodile doticale su se i dijalekata i običaja. Djeca su kroz radionice upoznata s narodnim nošnjama svoga kraja, ali i s tamburaškom glazbom te je prostor bio uređen u skladu s tradicijom. Radionicama su mnogo doprinijeli i roditelji koji su bili uključeni kroz roditeljske sastanke, pribavljanje materijala, pravljenje

frizura itd. Voditeljice su ovom radionicom kod djece stvorile pozitivne emocije te poticale na razvijanje odnosa prema svom zavičaju i njegovoj baštini.

Kako bismo djeci približili temelje kulturne baštine, tvrdi Brajčić⁴, potrebno je simulirati njihovu maštovitost i znatiželju. Kod djece se treba potaknuti komunikacija i interakcija s baštinom i kulturom, a u tome veliku ulogu imaju odgojitelji, suradnici i roditelji. Sve te osobe moraju paziti da kroz djelovanje ne postavljaju vlastite stavove i mišljenja djeci. Potrebno je kontinuirano slijediti djetetov razvitak i vrednovati njihovo mišljenje. U predškolskoj ustanovi se djeca kroz razne aktivnosti upoznaju prije svega s prirodoslovnom baštinom. Autorica navodi kako djelovanje odgojitelja i roditelja nije dostatno te da lokalne i državne zajednice trebaju biti na raspolaganju kako bi se postigao pozitivan efekt.

Zbog globalizacije u današnjem svijetu, sve se mijenja munjevitom brzinom, tehnologija napreduje, a to sve utječe na kontinuirano zaboravljanje prirodne i kulturne baštine zavičaja. Potrebna je spoznaja i duboko shvaćanje o zaštiti kulturnih dobara kao temelj za učinkovitost aktivnosti u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Baština oslikava život od povijesti do danas, a kako bismo očuvali baštinu i kulturni i zavičajni identitet važno je primijeniti pokretač razvoja u odgojno-obrazovne ustanove. Zbog toga će se pozitivne emocije i spoznaje o vlastitoj baštini prebacivati s koljena na koljeno, naraštajima (Udovičić, 2016).

⁴ Dostupno na: <http://inet1.ffst.hr/images/50013806/Marija.Brajcic.DIJETE.I.KULTURNA.BASTINA.UCENJE.MUZEJU.pdf>. [Pristupljeno: 22.7.2019.]

7. DVOJEZIČNOST KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Dvojezičnost ili bilingvizam je mogućnost komunikacije na dva jezika. Bilingvizam se dijeli na rani i kasni, simetrični i asimetrični te individualni i društveni bilingvizam. Rani bilingvizam se odnosi na implementiranje oba jezika do 4. godine, a kasni bilingvizam na implementiranje sekundarnog jezika nakon 4. godine života. Kada pojedinac podjednako zna oba jezika tada se smatra da ima simetrični bilingvizam, dok se kada pojedinac zna pasivnije drugi jezik smatra da ima asimetrični bilingvizam. Društveni ili socijalni bilingvizam se odnosi na neku društvenu zajednicu koja se prostire na određenom prostoru, a individualni bilingvizam označava pojedinačne odvojene pojave.

Kada su kod djece istodobno prisutna dva jezika od djetinjstva ona će prirodno koristiti oba jezika. Može se dogoditi da dijete isprepliće oba jezika ili da koristi jedan jezik više nego drugi. Ne postoji pravilo da djeca trebaju jednako dobro govoriti oba jezika odnosno baratati njima. Djeca mogu jednim jezikom bolje razumjeti, a drugim se bolje izražavati. Savjetuje se da dijete uči s majkom jedan jezik, a drugi s ocem kako bi se jezici manje miješali. Problem može nastati ukoliko se djetetu drugi jezik predstavi kasnije, kada je već naučilo osnove prvog jezika.

Mnogi su razlozi nastajanja dvojezične obitelji, a jedan od njih je jezično miješani brak do kojeg dolazi ako se primjerice suprug doseli u zemlju supruge i obrnuto. Razlog dvojezičnosti u obitelji može biti i ako se neka obitelj preselila u stranu državu, a oboje dijele istu nacionalnost. Nema velikih razlika između dvojezičnih obitelji i ostalih obitelji. Kao i u većini obitelji kroz odgoj se kod djeteta stvara doživljaj o pripadnosti nekoj zajednici. Harding-Esch i Riley (2003 u Baždarić, 2015)⁵ navode više tipova dvojezičnih obitelji (Tablica 1).

Prema nekima, tvrde Seme Stojnović i Vidović (2012), dvojezičnost je štetna za razvoj djeteta, dok drugi smatraju da su dvojezična djeca naprednija od jednojezične djece. Međutim, napominju autorice, kod djece je najvažnije definirati razliku između materinskog i standardnog jezika i razvijati ljubav prema zavičaju i tradiciji jer tako

⁵ Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=280178. [Pristupljeno: 23.7.2019.]

dijete postaje bogatije vrijednostima i znanjima o svojem kraju. Danas se dvojezičnost smatra prirodnom, preporučljivom i korisnom vještinom koja nam može poslužiti na više načina.

Tablica 1. Osnovni tipovi dvojezičnih obitelji (prema Harding-Esch i Riley, 2003)

	Tip obitelji	Osnovne razlike		
		Roditelji	Zemlja stanovanja	Strategija
Obilježja obitelji	1.	Materinji jezici roditelja se razlikuju; svaki roditelj donekle je kompetentan u jeziku onog drugog.	Materinji jezik jednoga od roditelja dominantan ³ je jezik u zemlji stanovanja.	Svaki od roditelja djetetu se od rođenja obraća na svom materinjem jeziku.
	2.	Materinji jezici roditelja se razlikuju.	Materinji jezik jednoga od roditelja dominantan je jezik u zemlji stanovanja.	Oba roditelja djetetu se obraćaju na jeziku koji nije dominantan u zemlji stanovanja; dijete je u potpunosti izloženo dominantnom jeziku samo izvan doma i polaskom u vrtić.
	3.	Roditelji dijele isti materinji jezik	Materinji jezik roditelja nije dominantan jezik u zemlji stanovanja.	Roditelji se djetetu obraćaju na svom materinjem jeziku.
	4.	Materinji jezici roditelja se razlikuju.	Dominantan jezik nije jezik niti jednoga od roditelja.	Svaki od roditelja djetetu se od rođenja obraća svojim materinjim jezikom
	5.	Roditelji dijele isti materinji jezik.	Materinji jezik roditelja ujedno je dominantan jezik u zemlji stanovanja	Jedan od roditelja djetetu se svakodnevno obraća na drugom jeziku.

³ Pojmom „dominantni jezik“ u radu će se označavati jezik koji je službeni (ili jedan od službenih) u zemlji u kojoj obitelj živi.

7.1. Dvojezičnost u Istri

Istra ima bogatu zavičajnu baštinu. U Istri su satkana djela na čakavskom narječju, a zastupljeni su također i hrvatski jezik, talijanski jezik i slovenski jezik. Prema Jurdani (2015) poticanje pozitivnih misli o zavičajnoj baštini je jako važno jer na taj način djecu učimo poštivati ne samo svoj zavičaj, nego i tuđi zavičaj. To je posebice važno za Istru koja je multikulturalna i multilingvistička sredina.

Statut Istarske županije prema članku 6. štiti jezična prava manjina te izjednačava uporabu talijanskog i hrvatskog standardnog jezika u županiji. Statutom su detaljno

razrađena jezična prava manjina kroz *Zaštitu autonomnih, etničkih i kulturalnih karakteristika*.⁶ Nadalje, člankom 21 ostvaruje se ravnopravna službena upotreba hrvatskog i talijanskog jezika u radu svih tijela županije u samoupravnom djelokrugu. Hrvatski i talijanski jezik su u ravnopravnoj službenoj uporabi na dijelu ili cijelom području općina i gradova Istarske županije gdje prebivaju pripadnici talijanske nacionalne zajednice. Pripadnicima talijanske nacionalne manjine osigurava se pravo na javnu upotrebu talijanskog jezika i pisma kao i pravo očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta i pravo na odgoj, osnovno, srednje i sveučilišno obrazovanje na talijanskom jeziku. Pripadnici talijanske nacionalne manjine temeljem članka 24 imaju posebne programe u obrazovanju koji sadrže njihovu kulturu, znanost i povijest te pravo na isticanje nacionalnih obilježja. U općinama i gradovima gdje je statutom propisana dvojezičnost, člankom 27 se učenicima obrazovnih ustanova na hrvatskom jeziku osigurava i posebno potiče učenje talijanskog jezika kao jezika društvene sredine.⁷

⁶ Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/34627>. [Pristupljeno: 15.7.2019.]

⁷ Dostupno na: <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=121>. [Pristupljeno: 15.7.2019.]

8. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

8.1. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati, kako odgojitelj potiče razvoj zavičajnog identiteta kod djece predškolske dobi te kojim se jezikom služi u dječjem vrtiću. Riječ je o pilot istraživanju.

Zadaci ovog istraživanja bili su:

- a) Ispitati odgojitelja iz koje županije dolazi te s obzirom na to na koje načine provodi aktivnosti vezane uz zavičaj u svojem dječjem vrtiću
- b) Ispitati odgojitelja koliko mu je važno poticati zavičajni identitet kod djece predškolske dobi
- c) Ispitati odgojitelja kojim se jezikom služi u radu s predškolskom djecom te dopušta li djeci izražavanje zavičajnim govorom
- d) Ispitati odgojitelja kojim se načinima služi kako bi poticao razvoj zavičajnog identiteta

8.2. Ispitanici

Uzorak u ovom istraživanju čini 87 odgojitelja na području Republike Hrvatske.

8.3. Mjerni instrument

U provedenom istraživanju korišten je *Upitnik za odgojitelje i odgojiteljice u svrhu istraživanja poticanja razvoja zavičajnog identiteta kod djece predškolske dobi* koji je izrađen za potrebe ovog završnog rada.

U prvom dijelu upitnika ispituje se spol ispitanika, županija iz koje ispitanik dolazi, na kojem se jeziku govori u vrtiću u kojem su zaposleni, kojim govorom se služe pri boravku u vrtiću te godine radnog staža u vrtiću. U drugom dijelu upitnika ispitano je koriste li ispitanici u radu s djecom jezičnu i glazbenu baštinu, potiču li razvoj zavičajnog identiteta svakodnevno, smatraju li da je važno poticati zavičajni identitet, smatraju li da se djeca lakše izražavaju kad se radi o temama njihovog zavičaja te smatraju li da djeca prihvaćaju zavičajne teme više od drugih tema. U trećem dijelu je ispitano upoznaju li ispitanici djecu s običajima zavičaja i da obrazlože svoje odgovore. Zatim im je ponuđeno još 12 tvrdnji u kojima smo ispitivali koriste li

zavičajne aktivnosti i tradicijske igre u razvijaju očuvanja tradicije, smatraju li da dječji folklorni ples kod djece budi interes za narodnim stvaralaštvom, vode li djecu u kulturne institucije kako bi djecu upoznali s vrijednostima svoga kraja, posvećuju li posebnu pažnju korištenju dijalekta kroz razgovor s djecom, dopuštaju li djeci korištenje zavičajnog govora, upoznaju li djecu s važnim osobama kraja kroz priče, koriste li igre koje potiču pozitivan stav prema nasljeđu, koriste li različite glazbene aktivnosti, smatraju li da je važno da odgojitelji odabiru sadržaje prema vlastitim iskustvima vezane uz baštinu te smatraju li da kroz baštinske sadržaje bude kod djece radoznalost prema prošlosti.

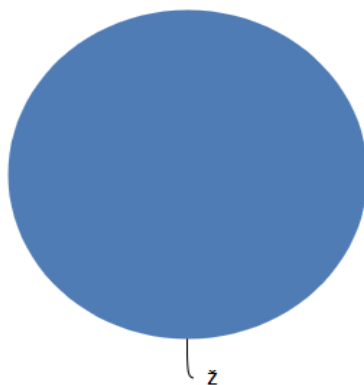
8.4. Postupak

Upitnik je izrađen u elektroničkom obliku u programu pod nazivom Survey Monkey. Zatim je poveznica za rješavanje upitnika poslana na različite službene adrese dječjih vrtića diljem Republike Hrvatske te podijeljena u različite grupe za odgojitelje i odgojiteljice na društvenoj mreži Facebook. U uputi je naznačeno da je upitnik anonimn te za rezultate ovog istraživanja nije bilo potrebno bilježiti identitete ispitanika. Istraživanje je trajalo od 18. srpnja 2019. do 2. kolovoza 2019. godine.

8.5. Rezultati

U prvoj varijabli je ispitan spol ispitanika gdje su ispitanici mogli označiti muško ili žensko. Svi su ispitanici odgovorili na ovu varijablu. Iz Grafikona 1 možemo zaključiti da je anketi pristupilo 87 žena i niti jedan muškarac. Takav rezultat ne iznenađuje budući da je u RH više žena sa diplomom odgojitelja nego muškaraca.

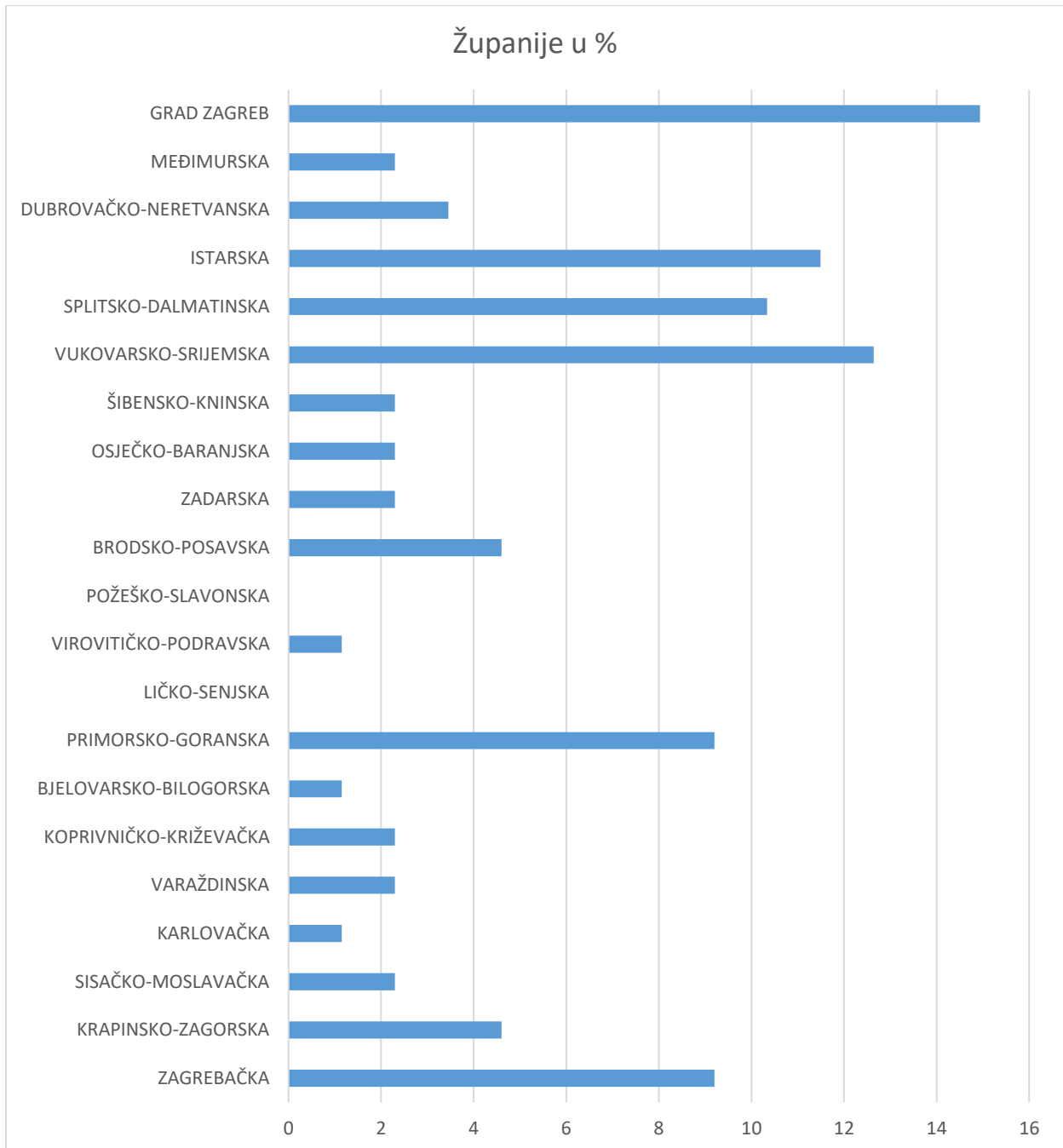
Grafikon 1. Spol

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
▼ M	0.00%	0
▼ Ž	100.00%	87
TOTAL		87

U drugoj varijabli smo ispitali iz kojih županija dolaze ispitanici. U upitniku se moglo odabrati između 20 županija i Grada Zagreba. Svih 87 ispitanika je odgovorilo na ovo pitanje. Iz Grafikona 2 možemo iščitati da je najviše ispitanika iz Grada Zagreba, a iz Ličko-senjske županije i Požeško-slavonske županije nema niti jednoga.

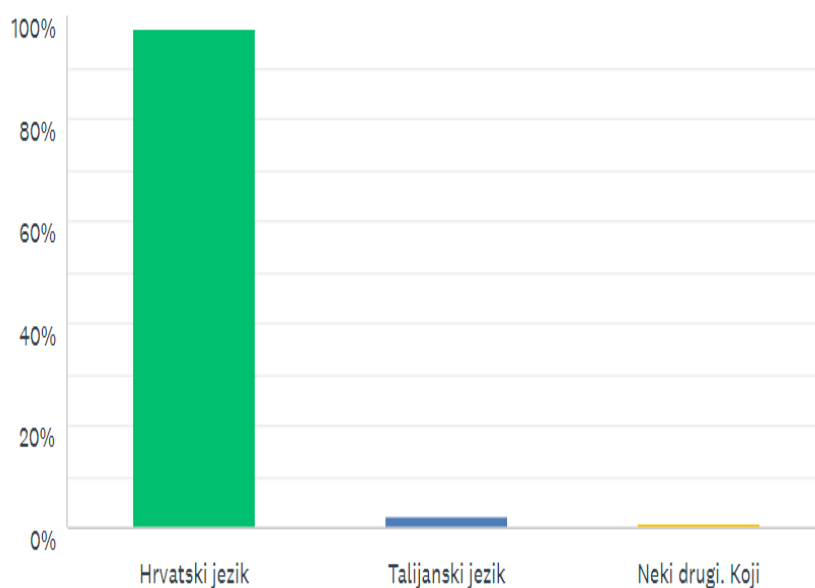
Grafikon 2. Županija u kojoj se nalazite

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
▼ ZAGREBAČKA	9.20%	8
▼ KRAPINSKO-ZAGORSKA	4.60%	4
▼ SISAČKO-MOSLAVAČKA	2.30%	2
▼ KARLOVAČKA	1.15%	1
▼ VARAŽDINSKA	2.30%	2
▼ KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	2.30%	2
▼ BJELOVARSKO-BILOGORSKA	1.15%	1
▼ PRIMORSKO-GORANSKA	9.20%	8
▼ LIČKO-SENJSKA	0.00%	0
▼ VIROVITIČKO-PODRAVSKA	1.15%	1
▼ POŽEŠKO-SLAVONSKA	0.00%	0
▼ BRODSKO-POSAVSKA	4.60%	4
▼ ZADARSKA	2.30%	2
▼ OSJEČKO-BARANJSKA	2.30%	2
▼ ŠIBENSKO-KNINSKA	2.30%	2
▼ VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	12.64%	11
▼ SPLITSKO-DALMATINSKA	10.34%	9
▼ ISTARSKA	11.49%	10
▼ DUBROVAČKO-NERETVANSKA	3.45%	3
▼ MEĐIMURSKA	2.30%	2
▼ GRAD ZAGREB	14.94%	13
TOTAL		87

U trećem pitanju ispitano je na kojem jeziku se govori u vrtiću u kojoj je ispitanik zaposlen. Ponuđeni odgovori bili su hrvatski jezik, talijanski jezik te neki drugi jezik, navesti koji. Svih 87 ispitanika je odgovorilo na ovo pitanje. Rezultati (Grafikon 3) pokazuju da je većina ispitanika (N=85) odgovorila kako se u vrtiću u kojem su zaposleni rabi hrvatski jezik. Svega su 2 ispitanika odgovorila da se govori talijanski jezik, a jedan je ispitanik iz Grada Zagreba izjavio da se u njihovom vrtiću govori njemački jezik. Rezultat je očekivan budući da je istraživanje provedeno na području Republike Hrvatske.

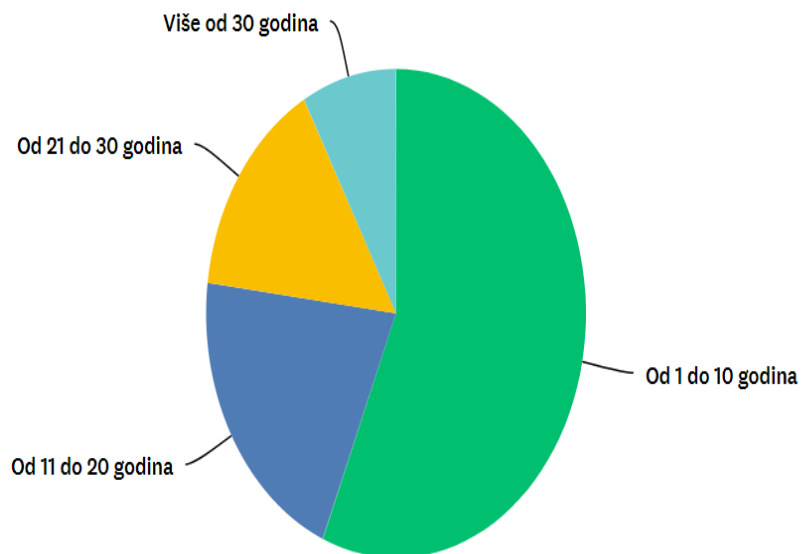
Grafikon 3. Na kojem jeziku se govori u vrtiću u kojem ste zaposleni?

ANSWER CHOICES	RESPONSES
▼ Hrvatski jezik	97.70% 85
▼ Talijanski jezik	2.30% 2
▼ Neki drugi. Koji	Responses 1.15% 1
Total Respondents: 87	

Četvrto pitanje ispituje godine staža ispitanika u dječjem vrtiću. Ponuđeni odgovori su bili od 1 do 10 godina, od 11 do 20 godina, od 21 do 30 godina te više od 30 godina. Svih 87 ispitanika je odgovorilo na ovo pitanje. Iz Grafikona 4 možemo primijetiti da od 87 ispitanika njih 49 (56,32%) imaju od 1 do 10 godina staža, 18 ispitanika (20,69%) imaju između 11 i 20 godina staža, 13 ispitanika (14,94%) imaju od 21 do 30 godina staža te 7 ispitanika (8,05%) imaju više od 30 godina staža.

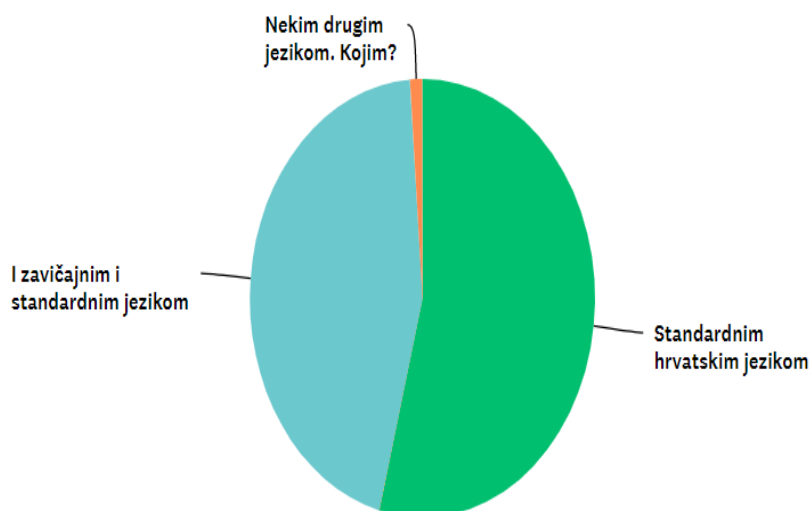
Grafikon 4. Godine staža u vrtiću?

ANSWER CHOICES	RESPONSES
▼ Od 1 do 10 godina	56.32% 49
▼ Od 11 do 20 godina	20.69% 18
▼ Od 21 do 30 godina	14.94% 13
▼ Više od 30 godina	8.05% 7
TOTAL	87

U petom pitanju ispitali smo odgojitelje kojim se govorom služe pri boravku u vrtiću. Ponuđeni odgovori su bili: standardni hrvatski jezik, standardni talijanski jezik, samo zavičajni govor, i zavičajni i standardni govor te neki drugi jezik i navesti koji. Svih 87 ispitanika je odgovorilo na ovo pitanje. Rezultati (Grafikon 5) pokazuju da 47 ispitanika (54,02%) koristi isključivo standardni hrvatski govor, njih 39 (44,83%) rabi i zavičajni i standardni govor, a jedan ispitanik koristi njemački jezik u radu s djecom u predškolskoj ustanovi. Nijedan ispitanik ne koristi samo zavičajni govor ili standardni talijanski jezik.

Grafikon 5. Kojim se govorom služite pri boravku u vrtiću

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
▼ Standardnim hrvatskim jezikom	54.02%	47
▼ Standardnim talijanskim jezikom	0.00%	0
▼ Samo zavičajnim govorom	0.00%	0
▼ I zavičajnim i standardnim jezikom	44.83%	39
▼ Nekim drugim jezikom. Kojim?	Responses 1.15%	1
TOTAL		87

U šestom pitanju (Grafikon 6) ispitali smo odgojitelje koju jezičnu i glazbenu baštinu koriste u radu s djecom. Ispitanici su mogli odabrati više odgovora. Mogući odgovori su bili: pjesme, legende, brojalice, priče, zagonetke ili nešto drugo.

Grafikon 6. Koju jezičnu i glazbenu baštinu koristite u radu s djecom

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Pjesme. Navedi koje:	89.66%	78
Legende. Navedi koje:	44.83%	39
Brojalice. Navedi koje:	62.07%	54
Priče. Navedi koje:	50.57%	44
Zagonetke. Navedi koje:	31.03%	27
Koristim nešto drugo. Što?:	19.54%	17

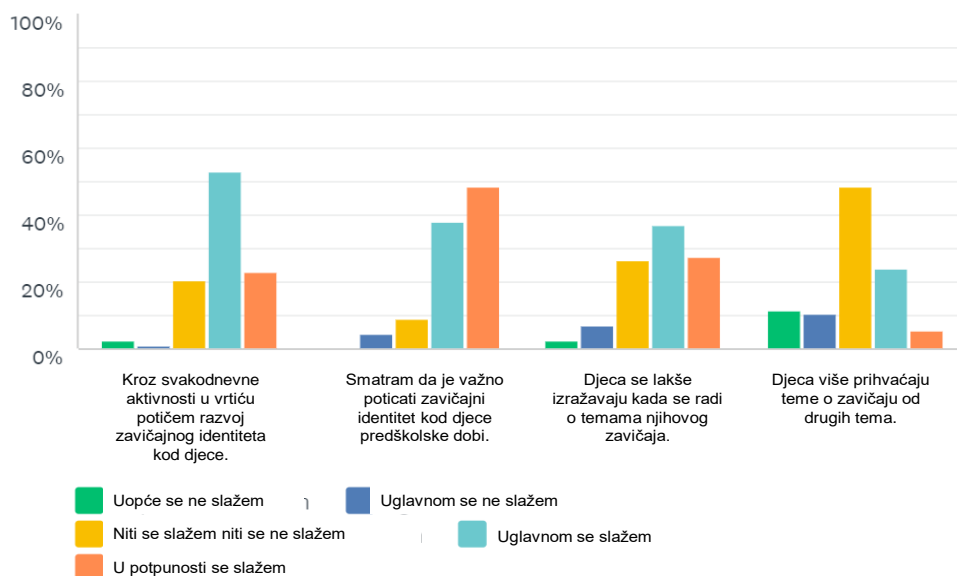
Od 87 ispitanika koji su odgovorili na ovo pitanje 78 ispitanika (89,66%) se služi pjesmama u radu s djecom, 39 ispitanika (44,83%) legendama, 54 ispitanika (62,07%) brojalicama, 44 ispitanika (50,57%) pričama, 27 ispitanika (31,03%) zagonetkama dok je 17 ispitanika (19,54%) označilo da koristi nešto drugo.

Ispitanici su navodili da koriste pjesme prigodne godišnjim dobima, blagdanima, prilikama, dijalektu, kao na primjer „Falile se Kaštelanke“, „Diridonda“, „Korčulanska kolenda“, „U Žakanju je kućica“, „Ja sem Varaždinec“, „Polja sva kliču“, „Moja Slavonija“, „Biži biži maglina“, „Kolariću Paniću“, „Došla majka s kolodvora“, „Girotondo in piu versioni“, „Nina nana bel picin“, „Din don campanon“, „Piova Piovisina“ i mnoge druge. Od legendi su spomenuli „Legenda o kraljici i kraljeviću“, „Adrion-priča o Biokovu“, „Legende o rimskim carevima Valentinijanu i Valensu“, „Legenda o sv. Mihovilu“, „Della befana“, „Legenda o Dragi i Kalifrontu“, „Legende o Trogiru- Kamerlengova kći“, „Legenda o gričkom topu“, „Legenda o Fijolini“, „Legende o Pozoju“, „Legende o slavonskim vilama“, „Legende o nastanku Vinkovaca“, „Veli Jože“ te „Legende o vilama s Učke“. Od brojalica koje su ispitanici navodili spomenut ćemo: „En, den, dore“, „Sjela baba u balon“, „Eci, peci pec“, „Engel bengel“ (stara vinkovačka brojalica), „Mur bur“, „Iš Iš Iš“, „Išla baba s Kašine“, „Šilo bodilo“, „Ghrin gaia“, „Bati le manine“, „Ciocio cavalino“, „Uselin che vien dal mare picio picelo“, „Pranje ruku“, „Kruška jabuka šljiva“, „Koka i pile“, „1-2 do neba“ te „Pošto kume lončić“. Ispitanici su naveli i neke priče među kojima navodimo „Marko Polo Korčulanin“, „Razvikani pjetlić“, „Šuma Striborova“, „Djed i repa“, „Di religione“, „Priča o Splitu“, „Priča o caru Dioklecijanu“, „Priče o nastanku grada Vinkovaca“ i „Priča o Angiolini“. Spomenuli su također i zagonetke „Ima kaput sav od svile, dijete mu se zove pile, svako jutro on se trudi cijelo selo da probudi“ (Pijetao), „Bijele koke s neba pale pa sva vrata zatrpale“, „Tko svoju kuću nosi na leđima“, „Zagonetka o Gradecu“, „Zagonetka o Kaptolu“, „Kaj čez stenu soli išće“ (Jaje), „Četiri brata trče“ te „Četiri vuha dva trbuha“.

Na pitanje koriste li još nešto što nije navedeno ispitanici su spomenuli igrokaze, predstave, likovne radove, tapšalice, folklor („Korčulanski stari bali“, „Moreška“), ples („Rašpa“, „Balun“, „Rapski tanac“) i igre („Kako su se igrali naši bake i djedovi“, „Poslovi koji su se nekada radili, stari zanati“).

U sedmom pitanju (Grafikon 7) ispitanici su izrazili svoj stav o zavičajnom identitetu. Ponuđeni odgovori su bili: uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se slažem te u potpunosti se slažem. Svi su ispitanici odgovorili na pitanja.

Grafikon 7. Zavičajni identitet djece

Na tvrdnju „Kroz svakodnevne aktivnosti u vrtiću potičem razvoj zavičajnog identiteta kod djece“ 2 ispitanika (2,30%) je odgovorilo da se uopće ne slažu, 1 ispitanik (1,15%) se uglavnom ne slaže, 18 ispitanika (20,69%) se niti slažu niti ne slažu, 46 ispitanika (52,87%) se uglavnom slažu i 20 ispitanika (22,99%) se u potpunosti slaže.

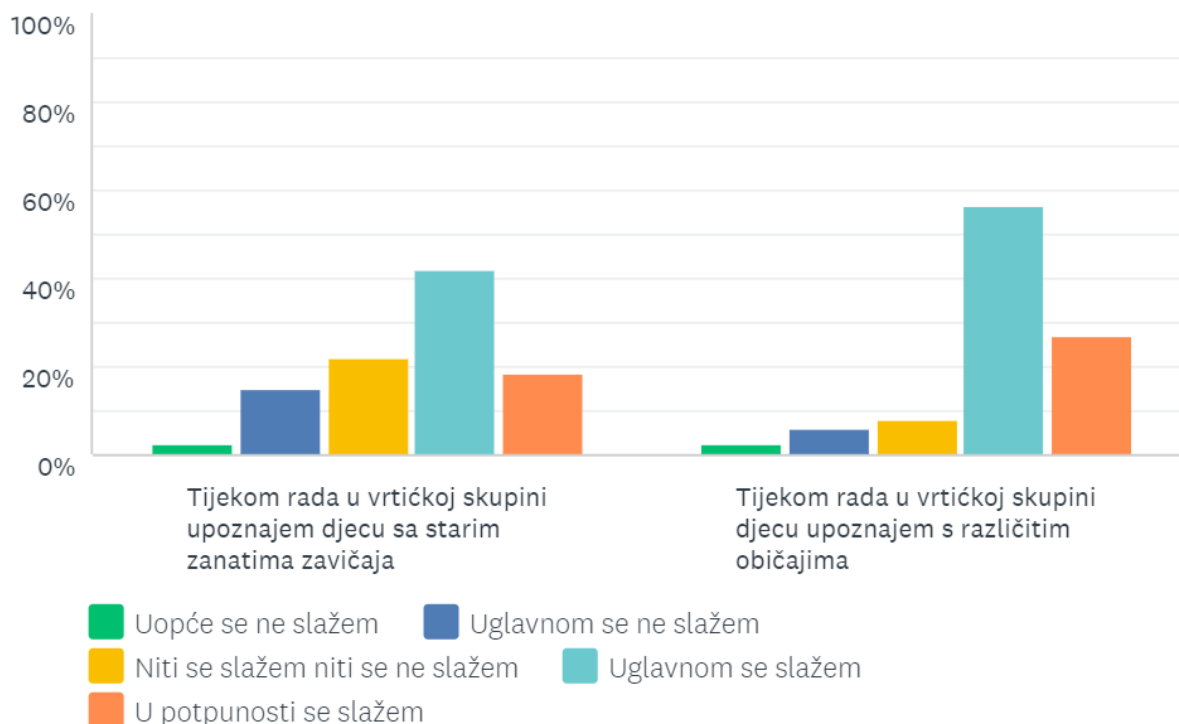
Na tvrdnju „Smatram da je važno poticati zavičajni identitet kod djece predškolske dobi“ niti jedan ispitanik nije odgovorio da se uopće ne slaže, 4 ispitanika (4,60%) odgovorilo je da se uglavnom ne slaže, 8 ispitanika (9,20%) se niti slažu niti ne slažu, 33 ispitanika (37,93%) se uglavnom slažu i 42 ispitanika (48,28%) se u potpunosti slažu s tvrdnjom.

S tvrdnjom „Djeca se lakše izražavaju kada se radi o temama njihovog zavičaja“ 2 se ispitanika (2,30%) uopće ne slažu, 6 ispitanika (6,90%) se uglavnom ne slažu, 23 (26,44%) se niti slažu niti ne slažu, 32 ispitanika (36,78%) se uglavnom slažu dok se 24 ispitanika (27,59%) u potpunosti slažu.

Na tvrdnju „Djeca više prihvaćaju teme o zavičaju od drugih tema“ 1 je ispitanik (1,49%) ponudio odgovor uopće ne slažem, 9 ispitanika (10,34%) uglavnom se ne slažem, 42 ispitanika (48,28%) niti se slažem niti se ne slažem, 21 ispitanik (24,14%) uglavnom se slažem, a 5 ispitanika (5,75%) u potpunosti se slažem.

U osmom pitanju (Grafikon 8) ispitanici su iznosili stavove o važnosti upoznavanja djece sa starim zanatima i običajima. Ponuđeni odgovori su bili: uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se slažem te u potpunosti se slažem. Svih 87 ispitanika je odgovorilo na ova pitanja, ali samo 26 ispitanika u prvom i 24 ispitanika u drugom pitanju su bili voljni obrazložiti.

Grafikon 8. Stari zanati i običaji

S tvrdnjom „Tijekom rada u vrtićkoj skupini upoznajem djecu sa starim zanatima zavičaja“ 2 se ispitanika (2,33%) uopće ne slažu, 13 ispitanika (15,12%) se uglavnom ne slažu, 20 ispitanika (22,09%) se niti slažu niti ne slažu, 36 ispitanika (41,86%) se uglavnom slažu, dok se 16 ispitanika (18,60%) u potpunosti slažu.

Na tvrdnju „Tijekom rada u vrtićkoj skupini djecu upoznajem s različitim običajima“ 2 su ispitanika (2,35%) odgovorila da se uopće ne slažu, 5 ispitanika (5,88%) se

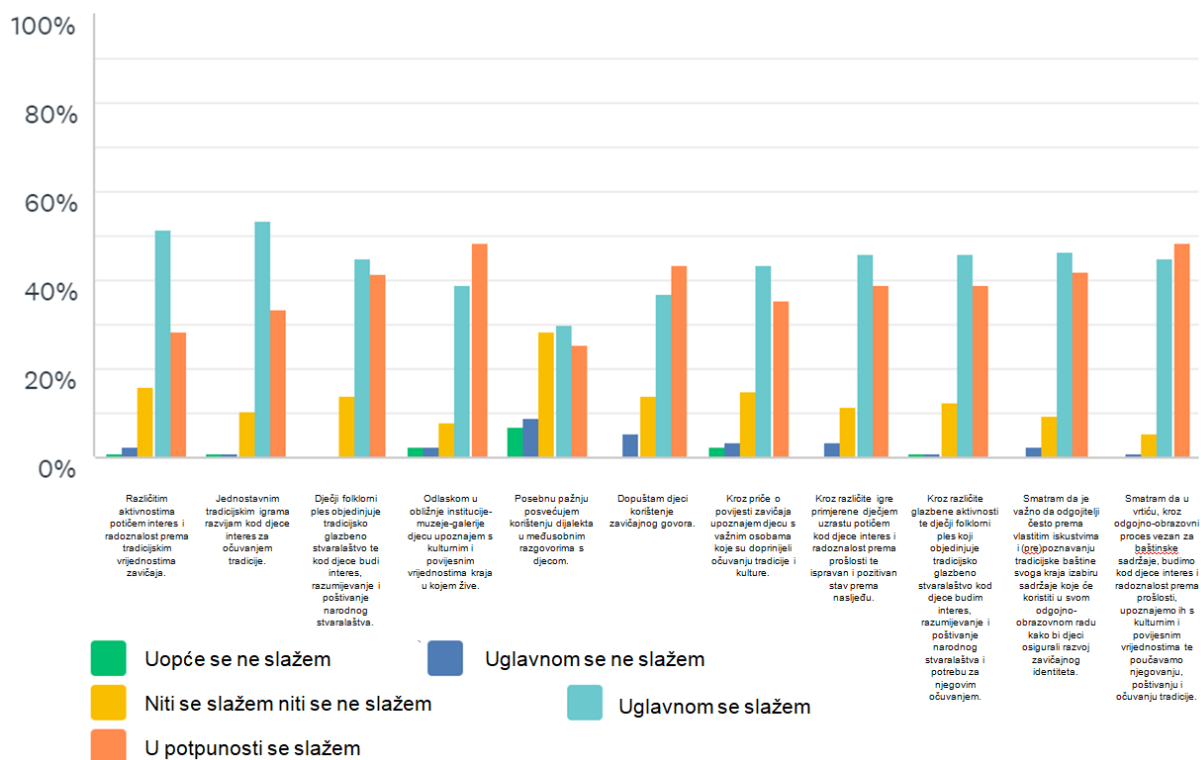
uglavnom ne slažu, 7 ispitanika (8,24%) se niti slažu niti ne slažu, 49 ispitanika (56,47%) se uglavnom slažu, a 24 ispitanika (27,06%) se u potpunosti slažu.

Od starih zanata s kojima upoznaju djecu ispitanici su naveli izradu lutaka, izradu igračaka od slame, izradu drvenih igračaka, berbu i preradu maslina, izradu šokačkih šešira, izrađivanje posuda od keramike, urarstvo, vezenje, opančarstvo, izradu pletenih košara, kamenoklesarstvo, izradu lutaka od perusine, pranje rublja, licitarstvo, medicarstvo, izradu dijelova narodne nošnje, kačkanje, izradu kažuna i starih suhozida, pripremanje kolača (cukerančići i kroštule), izradu tradicijskih glazbala (tamburica i bisernica), izradu kožuha i šaranje tikvica.

Običaji koje su ispitanici naveli jesu narodni vez, narodna kola, pletenje maslinovih grančica, izrađivanje tradicionalnih frizura, maškare, pletenje trske, kolendavanje, Božić, Uskrs, dani kruha, zvončari, bela nedeja, Sv.Nikola, svadbe, branje Lipe, Istarski balun, kuhanje maneštre, oslikavanje pisanica prirodnim bojama, izrada lutki od kukuruznog lišća, izrada ukrasa od slame, vršidba pšenice, Vinkovačke jeseni, proces žetve, Šokačko sijelo, kirbaj i rad u polju.

U devetom pitanju (Grafikon 9) ispitanici su iznosili stavove o aktivnostima kojima potiču razvoj zavičajnosti kod djece. Ponuđeni odgovori su bili: uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se slažem te u potpunosti se slažem. Svih 87 ispitanika su odgovorili na ova pitanja.

Grafikon 9. Aktivnosti za poticanje razvoja zavičajnosti kod djece

Na tvrdnju „Različitim aktivnostima potičem interes i radoznalost prema tradicijskim vrijednostima zavičaja“ ispitanici su odgovorili na sljedeći način: 1 ispitanik (1,15%) uopće se ne slažem, 2 ispitanika (2,30%) uglavnom se ne slažem, 15 ispitanika (16,09%) niti se slažem niti se ne slažem, 45 ispitanika (51,72%) uglavnom se slažem i 25 ispitanika (28,74%) u potpunosti se slažem.

S tvrdnjom „Jednostavnim tradicijskim igrama razvijam kod djece interes za očuvanjem tradicije“ 1 se ispitanik (1,16%) uopće ne slaže, 1 se ispitanik (1,16%) uglavnom se ne slaže, 9 se ispitanika (10,47%) niti slaže niti ne slaže, 46 se ispitanika (53,49%) se uglavnom slaže, a 29 ispitanika se (33,72%) u potpunosti slaže.

Na tvrdnju „Dječji folklorni ples objedinjuje tradicijsko glazbeno stvaralaštvo te kod djece budi interes, razumijevanje i poštivanje narodnog stvaralaštva“ niti jedan ispitanik nije odabrao odgovor uopće ne slažem, kao ni odgovor uglavnom se ne slažem, 12 je ispitanika (13,79%) odgovorilo da se niti slaže niti ne slaže, 39 ispitanika (44,83%) da se uglavnom slaže, a 36 ispitanika (41,38%) da se u potpunosti slaže.

Na tvrdnju „Odlaskom u obližnje institucije-muzeje-galerije djecu upoznajem s kulturnim i povijesnim vrijednostima kraja u kojem žive“ dobili smo sljedeće odgovore: 2 odgovora (2,30%) uopće se ne slažem, 2 odgovora (2,30%) uglavnom se ne slažem, 7 odgovora (8,05%) niti se slažem niti se ne slažem, 35 odgovora (39,08%) uglavnom se slažem i 42 odgovora (48,28%) u potpunosti se slažem.

Na tvrdnju „Posebnu pažnju posvećujem korištenju dijalekta u međusobnim razgovorima s djecom“ 6 ispitanika (6,90%) je ponudilo odgovor uopće se ne slažem, 8 ispitanika (9,20%) uglavnom se ne slažem, 25 ispitanika (28,74%) niti se slažem niti se ne slažem, 26 ispitanika (29,89%) uglavnom se slažem, a 22 ispitanika (25,29%) u potpunosti se slažem.

Na tvrdnju „Dopuštam djeci korištenje zavičajnog govora“ nije bilo odgovora za uopće se ne slažem, 5 je ispitanika (5,75%) odgovorilo da se uglavnom ne slažu, 12 ispitanika (13,79%) da se niti slažu niti ne slažu, 32 ispitanika (36,78%) da se uglavnom slažu i 38 ispitanika (43,68%) da se u potpunosti slažu.

Za tvrdnju „Kroz priče o povijesti zavičaja upoznajem djecu s važnim osobama koje su doprinijele očuvanju tradicije i kulture“ prikupljeni su sljedeći rezultati: 2 odgovora (2,30%) uopće se ne slažem, 3 odgovora (3,45%) uglavnom se ne slažem, 13 odgovora (14,94%) niti se slažem niti se ne slažem, 38 odgovora (43,68%) uglavnom se slažem i 31 odgovor (35,63%) u potpunosti se slažem.

S tvrdnjom „Kroz različite igre primjerene dječjem uzrastu potičem kod djece interes i radoznalost prema prošlosti te ispravan i pozitivan stav o nasljeđu“. niti jedan se ispitanik uopće ne slaže, 3 ispitanika (3,45%) se uglavnom ne slaže, 10 ispitanika (11,49%) se niti slaže niti ne slaže, 40 ispitanika (45,98%) se uglavnom slaže, dok se 34 ispitanika (39,08%) u potpunosti slaže.

Tvrdnja „Kroz različite glazbene aktivnosti te dječji folklorni ples koji objedinjuje tradicijsko glazbeno stvaralaštvo kod djece budim interes, razumijevanje i poštivanje narodnog stvaralaštva i potrebu za njegovim očuvanjem“ je također dobro prihvaćena od strane ispitanika. Po jedan se ispitanik (1,15%) uopće ne slaže, odnosno uglavnom ne slaže, 11 se ispitanika (12,64%) niti slaže niti ne slaže, dok se 40

ispitanika (45,98%) uglavnom slaže i 35 ispitanika (39,08%) u potpunosti slaže s tvrdnjom.

Na tvrdnju „Smatram da je važno da odgojitelji često prema vlastitim iskustvima i (pre)poznavanju tradicijske baštine svoga kraja izabiru sadržaje koje će koristiti u svom odgojno-obrazovnom radu kako bi djeci osigurali razvoj zavičajnog identiteta“ niti jedan ispitanik nije ponudio odgovor uopće ne slažem, 2 su ispitanika (2,33%) odgovorila uglavnom se ne slažem, 8 ispitanika (9,30%) niti se slažem niti se ne slažem, 40 ispitanika (46,51%) uglavnom se slažem i 36 ispitanika (41,86%) u potpunosti se slažem.

Odgovori na tvrdnju „Smatram da u vrtiću, kroz odgojno-obrazovni proces vezan za baštinske sadržaje, budimo kod djece interes i radoznalost prema prošlosti, upoznajemo ih s kulturnim i povijesnim vrijednostima te poučavamo njegovanju, poštivanju i očuvaju tradicije“ su također bili jako pozitivni. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se uopće ne slaže, 1 se (1,15%) ispitanik uglavnom ne slaže s tvrdnjom, 5 ispitanika (5,75%) se niti slažu niti ne slažu, dok se 39 ispitanika (44,83%) uglavnom slažu i 42 ispitanika (48,28%) u potpunosti slažu s ponuđenom tvrdnjom.

9. ZAKLJUČAK

Djeca od rođenja počinju doživljavati i upijati sadržaje iz okoline. Roditelji i odgojitelji su osobe koje provode najviše vremena s djecom i stoga imaju veliku i važnu zadaću u poticanju djece pri usvajanju sadržaja iz zavičaja te u približavanju same kulture i običaja. Poticanje razvoja zavičajnog identiteta kod djece predškolske dobi ovisi o mašti, kreativnosti, strpljenju te znanjima odgojitelja i roditelja. Oni moraju znati kako motivirati i potaknuti djecu, a da im pritom ne nameću vlastito mišljenje. Zavičaj je jedan od najvažnijih čimbenika pri razvoju nacionalnog identiteta zato osobe koje su u izravnom kontaktu s djecom i dio su djetetove okoline imaju važnu ulogu. Zavičajnost je nešto što se prenosi s koljena na koljeno, nešto što danas odgojiteljice i roditelji pokazuju djeci, a jednom će ta djeca pokazivati isto svojoj djeci. Sve su regije u Republici Hrvatskoj uključene u različite projekte koji imaju za cilj poticanje zavičajnosti, tradicije i kulturnog identiteta. Bitno je pažljivo osmisliti prostor koji će poticati djecu na samostalno promišljanje i interakciju. Zavičajnost se može provoditi kroz likovne, glazbene, jezične aktivnosti, kroz pokrete i ples.

U svrhu ovog završnog rada provedeno je istraživanje među odgojiteljima u kojem smo ispitali koliko je za njih važno poticati zavičajni identitet i kojim se oni sadržajima služe kako bi poticali zavičajnost kod djece. Iz istraživanja možemo zaključiti da odgojitelji provode aktivnosti vezane uz razvoj zavičajnosti i zavičajnog identiteta i da potiču djecu njegovanju i učenju o običajima i stvaralaštvu njihova zavičaja. Odgojitelji koji su ispunili anketu primjerima su pokazali da se zaista trude i dobro promišljaju o tradicionalnim vrijednostima koje će približiti i pokazati djeci. Provedeno istraživanje je nadalje pokazalo da su se odgojitelji uključili u poticanje i njegovanje zavičajnih vrijednosti kod djece vrtićkog uzrasta na način da su prilagodili aktivnosti i zainteresirali djecu za teme i vrijednosti koje razvijaju njihov identitet i pripadnost određenoj regiji i zavičaju.

10. LITERATURA

Knjige:

1. Berk, Laura E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
2. Jurdana, V. (2015). *Igri, Mala zavičajna čitanka* (s primjerima iz čakavske poezije Drage Gervaisa). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
3. *Konvencija o pravima djeteta (2001)*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
4. Seme Stojnović I. i Vidović, T. (2012). *Djeca – Čuvari djedovine*. Model vrtića s hrvatskim identitetom i njegovanjem interkulturalnosti. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
5. Udovičić, A. (2016). *Kulturna baština kao poticaj u radu s djecom predškolske dobi*. Završni rad: Petrinja, prosinac 2016.

Članci:

1. Dragić, J. (2016). *Tradicijska kultura kao dio odgojno-obrazovnog rada*. U: Mlinarević, V., Vonta, T. i Borovac, T., ur. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izazovi i perspektive: zbornik radova / 5. međunarodni stručni i znanstveni skup. Osijek: Dječji vrtić Osijek, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku. str, 289-294.
2. Rališ, K. i Kukučka, A. (2016). *Folklorno stvaralaštvo u dječjem vrtiću*. U: Mlinarević, V., Vonta, T. i Borovac, T., ur. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izazovi i perspektive: zbornik radova / 5. međunarodni stručni i znanstveni skup. Osijek: Dječji vrtić Osijek, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku. str, 323-325.

Internetski izvori:

1. Baždarić, T. (2015). *Obitelj pred izazovima dvojezičnosti: zablude i istina o učincima istovremene dvojezičnosti na djecu i obitelj*. Zadar: Gimnazija Vladimira Nazora Zadar. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=280178, (Pristupljeno: 25.7.2019.)
2. Bedrina, D. (2003). *Instalacija „Kravata oko Arene“*. Academia Cravatica Dostupno na <https://academia-cravatica.hr/2017/02/14/instalacija-kravata-oko-arene/>, (Pristupljeno: 17.7.2019.)
3. Brajčić, M. (2013). *Dijete i kulturna baština – učenje u muzeju*. Split: Sveučilište u Splitu. Dostupno na <http://inet1.ffst.hr/images/50013806/Marija.Brajcic.DIJETE.I.KULTURNA.BASTINA.UCENJE.U.MUZEJU.pdf>, (Pristupljeno: 23.7.2019.)
4. Ćustić Juraga, B. (2019.) *Valter Flego: Zavičajnom nastavom pridonosimo očuvanju regionalnog identiteta i posebnosti Istre: Projekt institucionalizacije zavičajne nastave*. Pula: Glas Istre. Dostupno na <https://www.glasistre.hr/kultura/valter-flego-zavicajnom-nastavom-pridonosimo-ocuvanju-regionalnog-identiteta-i-posebnosti-istre-586979> (Pristupljeno: 16.7.2019.)
5. Flego, V. (2013). *Odluka o osnivanju Koordinacije za institucionalizaciju zavičajne nastave u Istarskoj županiji*. Pazin: Službene novine Istarske županije. Dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/novosti/Akti_zupana/2013/201310/201310-27.pdf, (Pristupljeno:22.7.2019.)
6. Kozlevac, D. (2009). *Statut Istarske županije*. Pazin: Službene novine Istarske županije. Dostupno na <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=121> (Pristupljeno: 16.7.2019.)
7. Orlić, O. (2008). *Mnogoznačje istarskog multikulturalizma*. Etnol. Trib. 31, Vol. 38, str 39-59. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/34627> (Pristupljeno: 22.07.2019.)
8. Uredništvo. (2016). *Vučetić Ivan*. Zagreb: Hrvatska tehnička enciklopedija - Portal hrvatske tehničke baštine Dostupno na <http://tehnika.lzmk.hr/vucetic-ivan/> (Pristupljeno: 20.7.2019.)

11. PRILOZI

Prilog 1. Upitnik za odgojitelje i odgojiteljice

UPITNIK ZA ODGOJITELJE I ODGOJITELJICE

Poštovani odgojitelji/odgojiteljice pred vama se nalazi upitnik u svrhu istraživanja o razvoju zavičajnog identiteta kod djece predškolske dobi. Upitnik je napravljen zbog potrebe izrade završnog rada na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli. Svi vaši odgovori su u potpunosti anonimni. Hvala vam na sudjelovanju!

1. Spol M Ž

2. Županija u kojoj se nalazite?

3. Na kojem jeziku se govori u vrtiću u kojem ste zaposleni?

Hrvatski jezik

Talijanski jezik

Neki drugi. Koji? _____

4. Godine staža u vrtiću?

Od 1 do 10 godina

Od 11 do 20 godina

Od 20 do 30 godina

Više od 30 godina

5. Kojim govorom se služite pri boravku u vrtiću?

Standardnim hrvatskim jezikom

Standardnim talijanskim jezikom

Samo zavičajnim govorom

I zavičajnim i standardnim jezikom

Nekim drugim jezikom. Kojim? _____

6. U radu s djecom koristim jezičnu i glazbenu baštinu (moguće je označiti više odgovora)

Pjesme. Navedi koje _____

Legende. Navedi koje _____

Brojalice. Navedi koje _____

Priče. Navedi koje _____

Zagonetke. Navedi koje _____

Koristim nešto drugo. Što?: _____

Kod sljedećih tvrdnji označite odgovor s kojim se najviše slažete.

(1-uopće se ne slažem, 2-uglavnom se ne slažem, 3-niti se slažem niti se ne slažem, 4- uglavnom se slažem, 5- u potpunosti se slažem)

7. Kroz svakodnevne aktivnosti u vrtiću potičem razvoj zavičajnog identiteta kod djece

1 2 3 4 5

8. Smatram da je važno poticati zavičajni identitet kod djece predškolske dobi
1 2 3 4 5
9. Djeca se lakše izražavaju kada se radi o temama njihovog zavičaja
1 2 3 4 5
10. Djeca više prihvaćaju teme o zavičaju od drugih tema
1 2 3 4 5
11. Tijekom rada u vrtićkoj skupini upoznajem djecu sa starim zanatima zavičaja
1 2 3 4 5
Navedi kojima _____
12. Tijekom rada u vrtićkoj skupini djecu upoznajem s različitim običajima
1 2 3 4 5
Navedi koje _____
13. Različitim aktivnostima potičem interes i radoznalost prema tradicijskim vrijednostima zavičaja
1 2 3 4 5
14. Jednostavnim tradicijskim igrama razvijam kod djece interes za očuvanjem tradicije
1 2 3 4 5
15. Dječji folklorni ples objedinjuje tradicijsko glazbeno stvaralaštvo te kod djece budi interes, razumijevanje i poštivanje narodnog stvaralaštva
1 2 3 4 5
16. Odlaskom u obližnje institucije-muzeje-galerije djecu upoznajem s kulturnim i povijesnim vrijednostima kraja u kojem žive
1 2 3 4 5
17. Posebnu pažnju posvećujem korištenju dijalekta u međusobnim razgovorima s djecom
1 2 3 4 5
18. Dopuštam djeci korištenje zavičajnog govora
1 2 3 4 5
19. Kroz priče o povijesti zavičaja upoznajem djecu s važnim osobama koje su doprinijeli očuvanju tradicije i kulture

1 2 3 4 5

20. Kroz različite igre primjerene dječjem uzrastu potičem kod djece interes i radoznalost prema prošlosti te ispravan i pozitivan stav prema nasljeđu

1 2 3 4 5

21. Kroz različite glazbene aktivnosti te dječji folklorni ples koji objedinjuje tradicijsko glazbeno stvaralaštvo kod djece budim interes, razumijevanje i poštivanje narodnog stvaralaštva i potrebu za njegovim očuvanjem

1 2 3 4 5

22. Smatram da je važno da odgojitelji često prema vlastitim iskustvima i (pre)poznavanju tradicijske baštine svoga kraja izabiru sadržaje koje će koristiti u svom odgojno-obrazovnom radu kako bi djeci osigurali razvoj zavičajnog identiteta

1 2 3 4 5

23. Smatram da u vrtiću, kroz odgojno-obrazovni proces vezan za baštinske sadržaje, budimo kod djece interes i radoznalost prema prošlosti, upoznajemo ih s kulturnim i povijesnim vrijednostima te poučavamo njegovanju, poštivanju i očuvanju tradicije

1 2 3 4 5

SAŽETAK

Glavni element ovog rada je očuvanje kulturne i zavičajne baštine. Opisani su razni kulturološki i zavičajni projekti koji ukazuju na koje sve načine se može motivirati i poticati djecu na ljubav prema zavičaju. U radu se dotiče i dvojezičnost, koja je također dio zavičaja, a uz nju i govor i dijalekt. Posebna pažnja je posvećena dvojezičnosti u Istri. U Istri se nalaze brojni talijanski vrtići, ali i ostale odgojno-obrazovne ustanove koje također imaju zadaću poticati zavičajnost. Obzirom da je u Istri talijanski jezik službeni, tamo se mogu naći najbolji primjeri kako se u i takvim odgojno-obrazovnim ustanovama može poticati zavičajni identitet.

Iz ovog rada može se zaključiti što zavičajnost predstavlja za osobu, što znači i koja je uloga kulturalnog identiteta. Opisano je i načelo zavičajnosti te na koji način se zavičaj provodi u odgoju i obrazovanju. U radu se nalaze i primjeri koji su korišteni konkretno u radu s djecom. Nadalje opisuje se i tradicijska kultura te kako se potiče kultura kroz folklor.

Ovaj rad sadrži i istraživanje koje se provodilo na području Republike Hrvatske, a ispitanici su bili odgojitelji i odgojiteljice. Ispitalo se koliko je odgojiteljima važno poticati zavičajnost u radu s djecom, koje elemente odgojitelji koriste u radu, smatraju li da djeca bolje prihvaćaju zavičajne teme o drugih tema i još mnogo toga.

Ključne riječi: djeca, odgojitelji, baština, zavičajni identitet, istraživanje, dvojezičnost

SUMMARY

The main element of this paper is the preservation of cultural and local heritage. Different cultural and local projects have been described. They demonstrate the different ways in which affiliation towards local identity can be motivated and stimulated among children.

The paper touches upon bilingualism, which is also part of the local identity, as well as speech and dialects. A special attention has been dedicated to bilingualism in Istria. There are many Italian kindergartens in Istria as well as other educational institutions which also have a role in the development of local identity. Since Italian is an official language in Istria, there one can find the best examples of how local identity can be stimulated in those educational institutions.

Conclusions on what local identity means for a person, how it is defined and what is the role of cultural identity can be drawn from this paper. The principle of local identity has been described in this paper as well as the way in which this identity is stimulated through child upbringing and education. The paper also contains examples of concrete work that has been done with children. Furthermore, tradition is also described and the way culture is stimulated through folklore.

In addition, this paper contains the results of a survey where the respondents were child educators from all over the Republic of Croatia. The subject of this survey was, among other things, to analyze how important it is for child educators to stimulate local identity in their work with children, which elements they use in their work and whether they think that children accept local identity topics more than others.

Keywords: children, educators, heritage, local identity, survey, bilingualism

SOMMARIO

Questo lavoro descrive ed elabora gli elementi che incoraggiano lo sviluppo dell'identità locale nei bambini in età prescolare. L'elemento principale di questo lavoro è la salvaguardia del patrimonio culturale e locale.

Il lavoro si occupa del bilinguismo in quanto parte dell'identità locale, nonché del linguaggio e dei dialetti. Un'attenzione speciale è stata dedicata al bilinguismo in Istria. Ci sono molte scuole materne italiane in Istria e altre istituzioni educative che hanno anche un ruolo importante nello sviluppo dell'identità locale. Dato che l'italiano è una delle lingue ufficiali in Istria, è possibile trovare dei migliori esempi di come l'identità locale può venir stimolata in tali istruzioni educative.

Da questo lavoro si possono trarre conclusioni sul significato dell'identità locale per una persona, su come è definita e qual è il ruolo dell'identità culturale. È stato inoltre descritto il principio di identità locale, nonché il modo in cui questa identità viene stimolata attraverso l'educazione dei bambini. Il tutto è stato rafforzato da esempi di buona prassi svolta con i bambini. Viene descritta anche la tradizione e il modo in cui la cultura viene stimolata attraverso il folklore.

Nel lavoro sono stati presentati i risultati di un sondaggio svolto tra educatori provenienti da tutta la Repubblica di Croazia. L'oggetto di questo sondaggio era, tra le altre cose, analizzare quanto sia importante per gli educatori stimolare l'identità locale nel loro lavoro con i bambini, quali elementi usano nel loro lavoro e se pensano che i bambini accettino argomenti di identità locale con più facilità ed entusiasmo di altri temi.

Parole chiave: bambini, educatori, patrimonio, identità locale, ricerca, bilinguismo